



քի, Մըսըր վալիի վալեաշանը հազրէթ-  
լէրի թարաֆընտան, Կիրիտտէ պուլու-  
նան Մըսըր ասկերինին, սէրտաբը էքրէմ  
Էօմէր բաշա հազրէթլէրի թէշէպպիւսա-  
թընտա պիրիքտէ պուլունմամալարը զըմ-  
նընտա վէրիլէն էմիր, Պապը-ալի նէզաին-  
նէ հօշճա կէօրիւնմէմիշ օլտուղուտան,  
շու էմիրտէն վալիի միւշարիլէյհ հազ-  
րէթլէրինին նիյէթլէրի հէր նէ իտի իսէ,  
մուղայիրինին հուսուլի տախի ինթիմալ-  
տէն աստ օլունմագտա տըր, հաթթա,  
պու խուսուս նուպար բաշա հազրէթ-  
լէրինին թէշէսսիւթինի մուճիպ օլտու-  
ղուտան, մէզքիւր էսէֆլէրինի զաթը  
հազրէթի սատարէթբէնահիլէրինէ տա-  
խի պէտան իյլէմիշէր տիր տէյի թէվա-  
թուրէն սէօյլէնմէքտէ իմիշ:

— Պիր գաշ մահէլլէրտէն կէլէն իեա-  
նէլէրին տէֆլէրլէրինին պէտանը, պիզ-  
գարուր Զատիկ իրթէսինէ գալմըշ օլտու-  
ղուտան, զէվաթըղայրէթբէշան վէ հա-  
միյեթթեարան թարաֆընտան մագուր  
տիլէտիկիմիզէ պէրապէր, իեանէ վէրիլէն  
քէօյլէրի կէզիպ կէօզտէն կէշիւմէք իւզ-  
րէ, պու կիւն իզմիտէ եօլմու օլմուշ օլ-  
տուղուտան, վէ ավտէթիմիզտէ հա-  
պըր փարաճա ինթիմալ շէտիտ հիսս ի-  
տէճէկիմիզի շիմոտէն Ֆէհմ իյլէտիկի-  
միզտէն, մատամքի պիր խայր ու սէվապ  
տըր պաշանըրտը, պարի շու պէշ պին  
նուֆուստան միւթէճալիզ պիշարէկեա-  
նըն, միւթքին մէրթէպէ, պիր վագըթ  
տահա գայրըմասը նիյէթի մէմուհէ-  
սիյլէ, հէր քէսին զայրէթ ու համիյեթ-  
թի ավէշինին պէր տէվամ օլմասընը բէ-  
ճա իտէրիզ:

— . . . Միւլէլիֆ .

Պուրսա 8 ապրիլ 1867

Խայիճէ սէնէլէրտէն պէրու շէհրի-  
միզտէ իւսթիւստէ վուգու պուլան ա-  
ֆէթլէրտէն տօլաբը էհալիմիզին հալի  
բէրիշան օլմուշ օլուպ, խուսուսիյլէ միւ-  
լէթիմիզ քի 1855 ին հարաթէթի արզըն-  
տան սաեիր միլէթլէրտէն զիեատէ  
քէտէրլէնմիշ, վէ իքինճի չարշտա զու-  
հուր իտէն եանկընտա պազիւրկեանլա-  
րըմըզըն էքսէրի մալէրի եանմըշար տըր,  
վէ իւշիւնճիւսիւ, էրմէնի մահալլէսին-  
տէ զուհուր իտէն եանկընտա հէման 4  
տէ 3 իւ, քիլիսէ վէ մէթէպիմիզ տախի  
իշինտէ պուլունտուղու հալտէ, իհրագ  
օլմուշար վէ չօգլար խանէլէրինտէն հիշ  
պիր էշեա գաշըրամամըշար տըր, պիր  
գաշ սէնէտէն պէրու մահսուլուն Ֆէ-  
նալըզը իլալէ օլունտուղու հալտէ, միւ-  
լէթիմիզ քեաֆթէսինտէն զիատէճէ միւ-  
քետտէր պուլունմագտա իքէն, քեաֆ-  
թէսինտէն տախի միւթէպէր քէշֆ օ-  
լունմագտա տըր:

Պու միւնասէպէթլէ շու աթիտէքի  
հիքեայէյի իտէրիմ, շէօյլէ քի կէշէն  
կիւնլէր պիրիսինին խանէսինտէ էթմէք

պուլունմագտա, վէ չօճուգլար իսէ վարր  
եօղու պիլէմէյէճէքլէրինտէն, աղաբըպ  
էթմէք իսթէրիզ պաղըշըրլար վէ բէտէր-  
լէրինին թէհամմիւլիւ գալմաբըպ քէնտինի  
հէլաք իթմէյէ գարար վիլէրէք, պաշա-  
բըպ քէնտի քէնտույի ասմաղա թէտարիք  
կէօրմէքտէ իքէն, նասըր իսէ կէօրիւլիւպ  
մէն իթտիրիլմիշ իսէտէ, պիշարէլէր քիմ-  
սէտէն պիր շէյ իսթէմէքլիկէ արլանտըգ-  
լարընտան նաշի, աճըրգտան եէրլէրէ սէ-  
րիլմիշէր, ազըպէթքեար գօմշուլարըն  
մալիւմիւ օլուպ, եէթիշմիշէր վէ չօրպա  
էթմէք վէրիլմիշ վէ պատէհու միլլէթ  
թարաֆընտան տախի գայրըմըշար տըր:

Էլհամաթիւլահ Պուրսա էհալիսի ազ-  
գասիրուլիւն վէ Ֆուգարաբէրվէրիքնէ  
իտուկին էյի անլաբըպ, գալպէր թահ-  
լիք օլունարագ, առաջնորդարանտա պիր  
ընդհանուր ժողովք թէճէմիւլ իթտի վէ  
6 պէվաթտան միւլէթթէպ պիր հոգա-  
բարձուլիւն ինթիմալ իլէ, հիսսէսի  
20 փարայ օլարագ իեանէ թօրլամագտա  
վէ հէր քէս նաֆագասընտան քէօիպ ազ  
չօգ հիսսէմէնտ օլմագտա տըրլար: Մէ-  
րամ, մահսուլ վագթիլէն գատար աճ գալ-  
մասընլար տէյու հէր հաֆթա եալընըղ  
ուլն թէվզի օլունմագտա տըր, նասըր քի  
կէշէն հաֆթա 700 օգգա ուն պիշարէ-  
կեանէ թէվզի օլունտու:

Կէրէք էհալի թարաֆընտան զուհու-  
րա կէլէն Ֆուգարաբէրվէրիք, վէ կէրէք  
հոգաբարձու աղալար թարաֆընտան իպ-  
րագ օլունան զայրէթ, տօղուսու մէտհէ  
շաեան տըր:

. . . Միւլէլիֆ, իշլէթ զապէթայի միւ-  
թէպէրինիզ վասըթասը իլէ վէրտիյինիզ  
վազլարըն սէմէրէսի տիրլէր պուլունլար սիզ-  
լէր քի, վէրտիյինիզ վազլէրի ամէլ իլէ տա-  
խի իճրաեթէ հիմմէթ իթմիշսինիզ տիր,  
իզմիտ գարիյէլէրի պիշարէկեանընա իեա-  
նէ թօրլաեարագ, ազգասէր գալպէրտէ  
իսմինիզ, պօզուլմագ սուրէթտէ զիքը օ-  
լունմուշ տուր:

Իշլէթ մէզքիւր հոգաբարձուլիւն վէ  
եախօտ իեանէ գօմիթէսի ազալարըն է-  
սամիսինի տախի պիլտիրիլմ:

Կարապետ աղա թալէնտեան .  
Յակոբ աղա Զուլհաեան  
Յովհաննէս աղա Մէլքիսէթեան  
Յովհաննէս աղա Սէթեան  
Բարթիկ աղա հօճա Արրահամեան  
Մ. Յարուլիւն աղա Տամպուրաճեան  
Շուկու տախի իլալէթէն պիլտիրմէյէ  
պօրճուլուլմէքի, միլլէթիմիզտէն փէք  
չօգլարը իզմիտ պիշարէկեանըն իեանէսինէ  
հիսսէմէնտ օլմագ արզուլէրի վալ իսէտէ,  
պուրա պիշարէկեանընա անճագ քիֆա-  
ֆայէթ իտիլէպիլէճէ կինտէն, էսէֆ իթ-  
մէքտէ օլտուգլարը, խասսէթէն պիլտիր-  
մէմիզի բէճա իթմիշէր տիր:

Պու սէնէ գօզա մահսուլուն պէրէ-  
թէթլիճէ օլաճաղը մէմուլտէն տիր քի,

շաեթտ մագալահ էինէ պօլուգ օլուր ի-  
սէ, օլ վագթլէր էհալիմիզին հալի սէֆի-  
լանէսի տէրէճէյի նիհաեթթէ վասը օ-  
լաճաղընտա շիւբհէ եօգ տուր:

\*\*\*

— . . . Խոթագիր .

Արշալուսոյ մէջ գրած քանի մը տողերս  
օրինակելնէք քաջալերուած՝ այս նամակս  
ձեզի կուղղեմ:

Թերթերնիզ օրականընկուդ վրայ զձեզ  
շնորհաւորելու ժամանակն անցաւ, սակայն  
անշուշտ ձեր սիրտն ալ կը վկայէ թէ Մու-  
րատեանն անտարբեր չէր կրնար միայն  
պիտի մեծ գործոյ մը վրայ, որ է ազգեր-  
նուս մէջ առաջին անգամ օրական թերթ մը  
հրատարակելնիզ, որ ինքնին մեծ ծառայու-  
թիւն մըն է ազգին, եւ անշուշտ ազգային  
մատենագրութեան պատմութիւնն օր մը ար-  
ժանաւոր գովեստով պիտի յիշատակէ զայն  
եւ ես թէպէտ ժամանակին ձեզի չյայտնեցի  
որտիս զգացածը, բայց լուեւայն գովեցի ձեր  
գործը, եւ ոչ միայն անոր յարատեւութիւն  
մաղթեցի, այլ եւ, որ անիկա ազգերնուս  
սիրոյ՝ միաբանութեան կրթութեան՝ լուսա-  
ւորութեան միջնորդ ըլլայ, իշխութիւն  
առաւապեալ ազգիս:

Սակայն այս նամակը ձեզի գրելուս նը-  
պատակը ասոնք ըսել չէր, այլ խօսել Նի-  
կոմիդիոյ մերձակայ գիւղացւոց կրած ապ-  
րուստինեղութեանը վրայ, որն որ ձեր մար-  
դասիրական ջանքովը եւ ազգայնոց ըրած  
շերմեռանդ նուիրատուութեամբը թեթեւ-  
նալ կսկսի: Չեր աշխատութիւնը եւ ազգայ-  
նոց ու մանաւանդ օտարազգեաց դիւրա-  
պատրաստ օգնականութիւնը՝ եթէ մարդոց  
լեզուները չգովեն, քարերը պիտի բարբա-  
ռին:

Սակայն ո՛րչափ զարմանք, աիշուլիւն  
եւ ահ կալաւ զմեզ, երբ իմացանք թէ սո-  
վալուկ խղճալիներէն ոմանք՝ փափաքանօք  
տենչացած ու գտած հացերնին ուտելով հի-  
ւանդացեր են . . .

Հիմա այս պարագայիս կսպասէր այդ  
ձախորդութիւնը: Այդ էր պակաս, որ պա-  
տառ մը ցամաք հացն ալ, որ ողորմած սըր-  
տերու շնորհիւր գտեր էին, զիրենք անու-  
ղողի մէջ ձգէր . . . զձեզալ իմիասին . . .  
Անմահ Աստուած, ի՞նչ անողորմ ճակատա-  
գիր ունին եղեր մեր գիւղացիները, կար-  
ծեա թէ աներեւոյթ զօրութիւն մը կայ որ  
չթողուր անոնց՝ հանդարտ սրտով պատառիկ  
մը ցամաք հաց ուտել . . .

Ինչ եւ իցէ, մաղթելով որ գէթ այսու-  
հետեւ հանգստութեամբ ճաշակեն գտած  
հացերնին, գանք բուն մեր ըսելիքին:

Անշուշտ գուցէ ալ աղէկ տեղեկացաք թէ  
Նիկոմիդիոյ գիւղացւոց - գուցէ քաղաքաց-  
ւոց ալ - քանի ժամանակէ ՚ի վեր տարուէ  
տարի ապրուստի նեղութիւնը աւելնալու վը-  
րայ է, եւ վերջապէս ահա սովամահ ըլլա-  
լու աստիճանին հասան: Բայց ի՞նչ ասպա-  
հովութիւն ունինք թէ այսուհետեւ վիճակ-  
նին պիտի աղէկնայ եւ միշտ առատասիրտ  
անձանց օղորմութեանը չպիտի կարօտին:

Ահա այս է մեծ խնդիրը, որ չեմ յուսար

Թէ ձեր ուշադրութեան ալ վրիպած ըլլայ : Որովհետեւ գիւղացւոց այս թշուառութիւնը հրկիզութեան կամ երկրաշարժէ եւ այլ ասոնց նման փորձութեան մը յառաջ եկած չէ որ ըսենք թէ տուններն խանութնին կշիռն ու գործերն քիչ քիչ կարգադրելով առջի վիճակին կը գտնան : Ասանկ չենք կրնար յուսալ , վասն զի այս դէպքը պատահական պատճառէ մը յառաջ եկած չէ , անոր համար հիմնական դարմանի մը կը կարօտի այս վիճակը :

Ամեն անգամ որ այսպիսի տառապանաց համար նուէր հաւաքելու խնդիր կը բացուի , իսկոյն միտքս կիշնայ մեծանձն ֆրանքիանի մէկ գործը , որ հետեւելու խիստ գեղեցիկ օրինակ մըն է :

Այս քաղաքաքէտ փիլիսոփան փարիզ եղած ժամանակը օր մը ազգատի մը կը հանդիպի , որ իրմէ ողորմութիւն կը խնդրէր : Ինքը մտածելով թէ ինչ ողորմութիւն ալ տայ՝ վաղանցուկ օգնութիւն մը ըրած պիտի ըլլայ աղքատին , որ իր բնաւորութեանը դէմ էր , քանզի ինք կուզէր մշտնջենաւոր բարիք մը ընել անոր : Ուստի առաջարկեց որ իրեն սորվեցնէ ինք զինքն ածիլել , որով գոնէ ածիլուելու շաքաթական ծախքէն ազատի : Աւելորդ է ըսել թէ սիրով կընդունի աղքատն այս առաջարկութիւնը , եւ ֆրանքիանէն քանի մը դառ առնելով կսորվի երեւորն ածիլելը :

Ահմահ յիշատակաց արժանի ֆրանքիանն այս բարեգործութիւնն ընելէն յետոյ՝ զոյգ մըն ալ ընտիր ածելի կընծայէ իր աշակերտին եւ գոհ ու գոաւթ կարձակէ զանի :

Այս պատմութիւնն ընելէս կը հասկցուի թէ ինչ ըսել կուզեմ . այսինքն թէ , կարելի չէ՝ արդեօք այնպիսի ճար մը ընել , որ տառապեալ գիւղացիք միշտ իրենց ապրուստը գտնեն եւ հանապազ ողորմութեան չկարօտին :

Ահա այս բանն է որ կը ցանկայի տեսնել , որուն անշուշտ դուք եւս կը ցանկայք :

Այս կողմերէն լուր մը չունիմ ձեզի տալու , մանաւանդ որ դուք հոս յաջողակ թղթակիցներ ունիք , որ մեր չլսածն անգամ կիմանան ու անյապաղ կը գրեն ձեզի :

Սակայն ուրիշ նիւթի մը վրայ քսնի մը խօսք պիտի ըսեմ , եւ այս նիւթին վրայ խօսքս երկարել կուզէի , եթէ չվախնայի լրբագրոյդ շատ բեռ ըլլալէ :

Վերջին թերթերէդ մէկուն մէջ Ռուսաստանէն ձեզի գրուած գանգատանաց նամակի մը վրայ Պէշիկթաշէն գրուած խորհրդաժողովի մը կարգացի , որուն գիտողութիւններէն շատը մեծ հաճութիւն պատճառեց ինծի . մանաւանդ երբ կը հաստատէր թէ ազգին տառապանաց վախճան կրնայ ալ ազգէ կատարակութիւն մը , որ ազգին բարքն ուղղելով՝ ուսուցանէր միանգամայն իրեն բարեկեցութեան հնարքները գտնել :

Ասիկայ անժխտելի ճշմարտութիւն մըն է , եւ շատ սուրիս եմ որ վերջապէս ազգէն ճանչցուի կսկսի : Եւ կը ցանկամ որ այս խնդիրը բոլորովին մեր ազգայնոց ուշադրութիւնը գրաւէ : Քանզի , ըստ իս , Հայ մանկուոյն բարուք դաստիարակութեանը

հսկելու աշխատելէն ի դատ՝ ամեն ջանք եւ խորհուրդ ժամանակի կորուստ եւ անմիտ աշխատութիւն է : Ինչու որ աղէկ դաստիարակութեամբ մը ազգին բարքն աւելի կազմունանայ՝ հետեւաբար անմիաբանութեան ոգի մը որ կայ ազգին մէջ , կսկսի սակաւ առ սակաւ անհետանալ : Որովհետեւ նոյն իսկ անմիաբանութիւնը , աղէկ դիտած ատեն , նիս , կը տեսնենք որ բարուք ապականութիւնէն յառաջ եկած է : Եւ վատ բնաւորութեան տէր մարդոց հետ միաբանութիւն չըկրնար ըլլալ , անկարելի է . այլ բարի եւ առաքինի մարդիկ կրնան իրարու հետ միաբանիլ անքակտելի միութեամբ , եւ աշխատիլ յօգուտ հասարակաց . իսկ Հարք , եթէ միաբանին , ժամանակաւոր է իրենց միաբանութիւնը որ կանուխ կամ ուշ կը լուծուի եւ անհաշտ թշնամութեան կը փոխուի :

Ազգին մէջ արմատացած վատ բնաւորութիւնները դաստիարակութեամբ կամաց կամաց պակսելով բարի սրտեր պատրաստուելէն ի դատ՝ զանազան գիտութիւններով ալ բարեկեցութեան հնարքները կը գտնուին , այսինքն արուեստները , երկրագործութիւնն ու վաճառականութիւնը կը ծաղկին , եւ հարստութեան դռները կը բացուին : Քանզի առանց գիտութեան արուեստ չծաղկիր , եւ ոչ ժողովուրդը կը բարգաւաճի այս դարուս մէջ : Տգէտ արհեստաւոր մը իր նախնիքներէն սորված արհեստին նոր կատարելութիւն մը չկրնար տալ . նոյնպէս տղագէտ երկրագործ մը չկրնար իր մշակութեանը նոր կատարելութիւն մը տալ կամ նոր գործիք մը հնարել իր գործին . եւ ասանկներն յաճախ նախապաշարեալ ըլլալով՝ չեն ուզեր ալ իրենց նախորդներէն սորվածնուն վրայ յաւելուած մը ընել՝ որ ժամանակը եւ հարկը կը պահանջէր , այլ չմենք մեր նախնիքներէն այսպէս տեսնալ եւ այսպէս կերթանք » ըսելով՝ յամառեալ կը մնան իրենց գիտցածին վրայ , մէյմ'ալ կը նային որ ուրիշ աշխարհէ ժողովուրդներ — անշուշտ նուազ յարգող իրենց նախնեաց ճարտարութիւնը — ձեռագործներու նոր կատարելութիւններ տալով ասոնց արհեստները կփճացնեն . ուրիշ կսկսին զարմանալ թէ ինչպէս իրենց նախնիքը նոյն արուեստներով շատ աղէկ կապրէին , ու իրենք հիմա բերանին հովի բացեր են :

Սակայն նպատակս գիտութենէ յառաջ եկած ամբաւ բարիքը մի առ մի թուել չըլլալով սա կըսեմ թէ այս դարը գիտութիւն կը պահանջէ , եւ գիտութիւնն է միակ խարիս փրկութեան տառապեալ ազգաց :

Սակայն ձեր Պէշիկ-թաշի նամակագիրն իրաւամբ կը գանգատի մեր ազգին դպրոցներուն ցաւալի վիճակին վրայ , որոնցմէ անկարելի է ակնկալել մեր յիշած բարիքները , եւ ազգու միջոցներ ձեռք առնուլ պէտք է դպրոցներու բարեկարգութեան :

Ըստ իմ կարծեաց , մեր ազգին դպրոցներուն յետաձգողութեան մէկ մեծ պատճառը , բացի եկամուտի նուազութենէն , շատ անգամ դատաւարակաց եւ դատարարակաց ընտրութեանը վրայ աղէկ հսկողութիւն չըլլալն է : Մեր ազգը կարծեմ շատ կարեւորութիւն չտար կոր առ բանին , եւ աղէկ մը ըմբռնած

չէ , թէ դատաւոր ըսածդ ազգին դատարարակութեան ղեկավարն է . քանզի անիկա պիտի ըլլայ բարի կամ չար սերմ սերմանող մատաղ սրտերու մէջ . անհկա է օր ազգը կամ պիտի լուսաւորէ կամ պիտի խաւարեցնէ . ըսել է մահու եւ կենաց խնդիր մըն է այս :

Այս զգուշութիւնը քիչ կամ բնաւ չըլլալով տեսակ տեսակ անկարգութիւններ յաճախ կը ծագին . ազգին դրամը եւ տղայոց թանկագին ժամանակը ոչինչ տեղը կըսպառի կամ չարաչար կը գործածուի . ծնողք իրենց անկրկնալութեան պարապը ելլելը տեսնելով կը վնասին , եւ ազգն իր թշուառութեանը դարման չկրնար գտնել :

Հիւանդ մը որչափոր ծանր ըլլայ , այնքան աւելի ճարտար բժշկի կը կարօտի : Այս բանը շատերուս գլուխն եկած է . այսինքն , երբ հիւանդնիս կը ծանրանայ , կսկսինք տուելի վարպետ բժիշկներ փնտռել : Սւտի նոյն բանը ընել պէտք չե՞նք մեր դպրոցներուն համար ալ : Մեր տգիտութեան հիւանդութիւնը շատ ծանրացած ըլլալով չէ՞ որ ամենաճարտար դաստիարակներու կը կարօտինք : Դիտելու չե՞նք որ ազգի մը դաստիարակութեան գործը խիստ փափուկ խընդիր մըն է , քանի որ ազգի մը երջանկութիւնն ու թշուառութիւնը իր առած դաստիարակութենէն կախումն ունի :

Ահա այս կետերն են որ կարծեմ ընդհանրապէս աղէկ ուշադրութիւն չը մատուցուիր մեր ազգէն . հետեւաբար վերոյիշեալ նամակագիրն ալ իրաւունք կունենայ ցաւելու մեր ազգին դպրոցական վիճակին վրայ , որուն եւս ցաւակից ըլլալէ զաւ ճար մը չունիմ :

Գահիրէ 3 ապրիլ 1867

Ա . ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ .

### ՆԵՎԻՅԷ

Բօմանիա պէյի բրէնս Ծարլը . վէ Սերվիա պէյի բրէնս Միշէլ , Պուտտաա Ալբաթրիա իմբերաթօրու հազրէթլերինին Մաճար թաճը կիյինմէսի զիյնէթինտէ պիզզաթ պուլունաճազլարըմը :

— Պու ճիւմա իրթէսի չըզան հիսապը կէօսթէրի քի , ինկիլիզ սէֆինէլերինտէ 1865 տէ 20,280 էճնէպի թայիֆէլեր խըտմէթ իթմէքտէյիմիշէր , վէ քէզա կէմիճիլիք սանաթընը թահսիլ իթմէք իշին մէզքիւր սէֆինէլէրտէ 5638 ուֆազ շակիրտլեր վարըմը :

— Բրուսիա գրալը հազրէթլերի , Իթալիա գրալը հազրէթլերի վէլիյի ահտլարը բրէնս Հիւմպերթ վէ Ամատուաա գարագուշ նըշանընըն պիրինճի ռիւթպէսինտէն իրսալ իյլէմիշ տիր :

— Բուսիա իմբերաթօրու հազրէթլերինին իքինճի վէլիյի ահտլարը , կրանտ Տիւք Ալէքսիս Ալէքսանտրովիչ եագընտաա Չամուր պուլունտաա կէօգէտիլմէքտէյիմիշ , չիւն միւշարիլէյս Ալբաթրալիա 2ին վէ ճափօնա սէյեհաճաթա չըզմը տըր :

— Բեամեն պեհան օրունտուղունա կեօրէ, Ասթորիատա կէշէն սենէնին սօնունտա 241,410 ասըլ զատէկեան պուլունուպ, պունլարտան 4640 ասաքիւրիլէտէն վէ 266 ը տախի կիւրիւհիւ բուհպանընտանըմըլ:

— Բօայտա պէշ առէթ բօլիթիգա զապէթասը նէշօ օրունմագտա օլուպ, պունլարըն քեաֆֆէսինին տախի միւհէլիֆէրի գատընլարտան ըմըլ:

— Ինկիլթէրրանըն 89 շէհրլէրինտէ հալեա թէլէկրաֆ եօգ իմիշ:

— Գուեուտաթ տէֆթէրի կէօսթէրիւր քի, 1866 սենէսինտէ Միւճթէմէալը Ինկիլթէրրատա 29,933,404 նուֆուս պուլունուպ, սենէյի մէգքիւրտէ 1,13,070 տօղմուշ, վէ 699,273 քիշէ Էօլմիւշ տիւր, եքիւն հիսապ կէօսթէրիւր քի 1000 տէ 3547 տօղմուշ, վէ 2303 Էօլմիւշ տիւր:

— Տանիմարգատան կէլէն խապէրլէրէ նէգարէն, զըրսոլ հազըթէրի, եազընտա Լօնարայը թէրք իտէրլէք մագարըր հէօքիւմէթէրի պուլունան Գօքէն հայկա ազիմէթ իտէճէքլէր իմիշ: քէզա եունան զըրալը հազըթէրի կրանթ Տիւշէսա Ըլկա կօնսթանթինայըլա ագալը թէլէվէլիւմ իթմէք իւզրէ Սէն ֆէթըրսպուրկա եօլմու օլմուշ տուր: Միւշարիլէյհին ազիմէթին տէկին պիլ վէքեալէ օնտա պուլունմագ իւզրէ Գօքէն հայկտան բրէնա ճօհն Աթինայա կիթմիշ տիր: միւշարիլէյհ Սէն Բէթըրսպուրկտան տէօնտըլիւնտէ Գօքէն հայկա օղրալաճագ ըմըլ:

— Առէմին պիրիսի պունտան 41 սէնէ մուգատտէմ, Լօնարանըն Սէվինկա պանգասընա (Ֆուգարանըն մէպալիդի ճիւզիլէրինին հըֆգընա մախտուս պիր պանգա տըր) 7 լիւա պրրագարագ շիմ տիլէ գատար ասլա կէլիպ արամամըլ, պու կիւնլէրտէ հէր նասըլ իսէ խաթըրընա կէլէրէք, կիտիպ 7 լիւասընը իսթէմիշ իսէտէ, Էլինէ 21 լիւա 12 շիլին 8 բէնա վէրաիլէրինտէ ալուպ, Էօլլէ պիր Էֆիլիլէթի մահէլէ նայիլ օլտուգլարը իշին, սէվինկանտէն կէօզլէրինտէն պիր գաշ գաթրէ եաշ տախի տէօքմիւշ օլտուղու Ֆամիլի խուրնալտա օգունմուշ տուր:

— Փարիզ Էքսօզիտիօնունա գօնուլմագ իւզրէ Ֆրանսանըն Բուէլ մէմլէքէթինտէ թանէսի 72000 լիպլալըգ օլտուղու հալտէ, 1 շիլթի զայէթ ճէսիմ թօր տէօքմիւշէր տիր, պունլարըն հէր պիրիսի անձա 37 պարկիր շէքէպիլէճէք օլուպ, հալեա նազըլէրի իշին շըմէնտըֆէր գոււմբանեալ թարաֆընտան այրիլէթէն ալապա իմալ օլունմուշ տուր:

— Բէզա Էքսօզիտիօնուն մէգքիւրէ գօնուլմագ իւզրէ Պէրլինտէ տէօքիւլմիւշ օլան պիր թօփ պունլարտան զայէթ ճէսիմ եանի 100,000 լիպրա ա-

զըրլըզընտայըմըլ, վէ սէրկինին պազճէսինէ պիրինճի Բրուսիա գրալը Ուիլեամըն թուճտան տէօքմիւշ զայէթ մէշհուր արձանը տախի վազ օլունմագմըլ:

— Ելէնի իլան օլունան ճէտվէլինտէն աղնաշըլտըղընա կէօրէ 1866 Ենունգունտա Ինկիլթէրրանըն թրէյն, եանի տէմիր եօլ իլմինէ շալըլմագտա օլան թալէպէլէրին իմթիհանը շու մըգատըմըլ, 1866 տա 1614 քիշի իմթիհան օլունմուշ պու եքիւն 1865 տէ 1355 իմիշ, մէգքիւր 1614 տէն 1207 սի իմթիհանլարընը կէշիւմիւշէր քի պիր սէնէ Էվլէիսի 1306 իմիշ, 1867 տէ թրէյն մէքթէպլէրինէ կիրէն թալէպէլէրին ստեւըր 1121 քիշի իմիշ, քի 1866 տա պու եքիւն 1215 իմիշ, վէ 1866 սենէսինտէ սանաթը մէգքիւրէ շալըլան 3070 քիշի օլուպ, 1865 տէ 2631 իմիշ:

— Ամրիգա տէմիր եօլարընտա 200,000 քիշի շալըլմագտա օլուպ, պունլարըն Ֆամիլեա վէ օլուգ շոճո գլարը սախի հիսապ օլունտուղու հալտէ, սալթ տէմիր եօլ սայէսինտէ 1,000,000 քիշի կէլինմէքտէ իմիշ:

— Բուսիա 600,000 թիւֆէնք թէպալ իթմէքտէ կարը իճատը օլա իշին լի թիւֆէնքլէրէ, պունլարտան 300,000 կէլէճէք սենէնին իպթիտասընա խիթամպուլաճագ տըր, վէ 900 թանէ տախի գուլըրուգտան տօլար թօփլար իմալ օլունմագտա տըր:

— Տանիմարգա մէճիւ գարար վէրմիշ տիր Էսկի թիւֆէնքլէրի գուլըրուգտան տօլար ելէնի թիւֆէնքլէրէ թէպտիլ իթմէյէ:

— Հօլանտա Էսկի թիւֆէնքլէր Ինկիլթէրանըն գապուլ իթմիշ օլտուղու Սնայտըր իճատըր թէպտիլ օլաճագ տըր:

— Իթալեա, Սպանեա, Բօրթուգալ, Եունան, գուլըրուգտան տօլար ճինսի պէլէնմիւշէր տիր, Սպանիա վէ Եունան Բըրուսիանըն ճինսինտէն եաքտըրմագտա տըրլար:

— Բէզա պու ճինստէն սենէնին սօնունա գատար խիթամ պուլաճագ տըր, տէվլէթ Ֆօպրիգալարընտա կիւնտէ պին թիւֆէնք իմալ օլունմագտա օլուպ, սենէնին պիթիմինէ սօղրու 478 թանէ տախի կիւնակիւն շէշիւանէլի թօփլար տէօքիւլէճէյիմիշ:

— Պէլճիգա 1864 տէն պէրու Բրուսիա թիւֆէնքլէրինտէն իմալ իթտիրմէքտէ օլուպ, հինի իգթիգատէ գուլըրուգտան տօլար Էլտէ գուլանըլմագ իւզրէ պաշգա ճինս սիւահլար տախի մէյտանէ կէլիլէճէք տիր:

— Մէշհուր Բիշարտ Գօպտէնին եազընտա Լօնարատա տէօքիւլմիւշ օլան թուճ

արձանըն Մանչէսթէրտէ Սէնթ Աննա Սքուայրտա պօքսանըն թա գարչըսընա վազ իտէճէքլէր իմիշ:

Մուախիարէն պիր այ միւտտէթ իշին գարաթըլմըլ օլան Ոսմանլըճա Մուխպիր նամ զազէթանըն թէքրարէն թապ ունէշօ օլունմագտա պաշաւտըղը կէօքիւլմիւշ, վէ մուհարրիլի օլուպտա նէֆ իտիլէն Ալի Սուալի Էֆէնտինին եազընտա իթլաղը շըգաճագը մա մէմուռնիլէ իշիտիրմիշ տիր:

ՆԱՌԻՄ ԹԷԱԹՐՈՍՈՒ

Ալաֆրանկա ապրիլ 29 բազար իրթէսի ախլամը շէօհրէթ շուար քէմանի մօսիւ Ռէմէնի նամ գաթ մարիֆէթիլլէ պիր պէյլիւք Գօնսէրթօ վէրլիլէճէք տիր:

Ի Լ Ա Ն Ա Թ

Թ Ա Գ Ս Ի Մ

Պէյ-օղլու ճատտէսինտէ, թագսիմ եազընտա, Գաթօլլէք քիլիսէսի իթթիսալինտէ քէօշէ պաշլըտա վազը 50 նիւմէրօ իլէ միւրազգամ գապլնօտա, իթթանպօլտա թէրթիպ օլունմուշ օլտուղու հալտէ, նէֆիս բասթըրմա, սուճուգ, կէօտէն վէ շէօրէք սաթըլմագտա օլտուղունտան, թալիպ օլանլարըն թէշիլֆլէրի:

Տօգթօր Գալուստիան, բէնճէմպիհ կիւնլէրի, սաաթ 7 եէ գատար, Գալեօնճու-գուլըլուղունտա, Գուլըլուղուն եանընտաքի թարրա-պաշը ճատտէսինտէ վազը 195 նիւմէրօլու խանէսինտէ, իսայրաթ պազմագտա տըր:

Է Լ Շ Ա Ր Գ

Ֆ Օ Թ Օ Կ Ր Ա Ֆ Շ Ի Ր Ք Է Թ Ի

ՊԵՏՈՂԱԼՈՒՆՏԱ ՏՈՂՐՈՒ ԵՕԼՏԱ Ն. 459

Բուսի ապրիլ 20 տէն իթիպարէն մէգքիւր ֆօթօղրաֆիսանէտէ սաթըլաճագ տըր:

Վէհափառ Գեօրգ Վաթոկիկոս հազրէթլէրինին թասվրի թապիսի:

Պէյլէք գըթա

Գարթ ալպիւս

Ն. Պ. Իշ պու թասվրլէրի մէգքիւր ֆօթօղրաֆիսանէտէն վէ իլէրուտէ կէօսթէրիլէճէք մահէլլէրտէն մաաաա, սայիր հէր նէրէտէ օաթըլաճագ օլուր իսէ գալպ եախօտ թագլիս մագաճընտա թութուլաճագ տըր:

ՍԱՀԻԳ ՂԱԶԷՍԱ

ԿԱՐԱՊԵՏ Ե. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԵՎԱՆՔ ԷԲՐԱԼՅԵՆ ԹԱՊԱՆԵՍԻՆՅԵ  
ԳԵՏ-ՕՂԼՈՏԱ ՏՈՂՐՈՒ ԵՕԼՏԱ, ՏՈՒՅՈՒՄՆ ԱՊՏՈՐԼԻԱ  
ԳԱՐԵՏԷՐԼԵՐ ԳԱՐԵՏԷՐՏԱ ՆԻՍՏԵՐՈ 167: